

Peter Singer. *Darwin voor links. Politiek, evolutie en samenwerking.* Vertaling Mieke Maassen. Boom
Paul Cliteur. *Darwin, dier en recht.* Boom

Kunnen aan de evolutie-theorie morele consequenties worden verbonden? Darwin zelf meende van niet. Wetenschappelijke feiten bevatten geen morele imperatieven. Toch plaatsten voor- en tegenstanders Darwins ideeën van meet af aan in een ethische context. Orthodoxe christenen bestreden ze uit naam van de bijbelse Openbaring of omdat ze de mens omlaag haalden, sociaal-Darwinisten verwelkomden de 'survival of the fittest' als een rechtvaardiging voor hun kapitalistische, imperialistische of racistische overtuigingen. Aanvankelijk was het vooral rechts die de evolutie-theorie omarmde. In *Darwin voor links* betoogt de ethicus Peter Singer dat ook links er zijn voordeel mee zou kunnen doen. De linkse hervormingsdrang zou volgens hem aan Darwin wat meer realiteitszin kunnen onlenen.

Singer breekt met het 'droombeeld van volmaaktheid', dat in het totalitaire verleden zoveel rampspoed heeft veroorzaakt. Hij wijst erop dat de menselijke natuur niet oneindig plooibaar is, maar een aantal biologisch verankerde constanten bevat (zoals de neiging tot hiërarchie en de rolverdeling tussen de seksen), waarmee iedereen die de wereld wil verbeteren rekening zou moeten houden. Tot de menselijke natuur behoort echter ook een bereidheid tot samenwerking, en daar heeft Singer zijn kaarten op gezet.

Niet dat links Darwin nodig had om tot dit inzicht te komen, de evolutie-theorie levert hoogstens een extra argument. Bij Singer, die in 1975 wereldberoemd werd met zijn boek *Animal liberation*, spreekt Darwin pas echt een woordje mee, als hij stelt dat het ingeboren altruïsme van de mens zich ook tot de 'niet-menselijke dieren' zou moeten uitbreiden. Dankzij Darwin weten we dat de mens eveneens tot het dierenrijk behoort en dat schept verplichtingen jegens zijn niet-menselijke familieleden, die nu in de bio-industrie zo wreed worden behandeld. In zijn vorige week gehouden Willem Drees lezing over de 'goede staat' noemt Singer daarom het vegetarisme een van de noodzakelijke voorwaarden om tot zo'n goede staat te komen. Alle misstanden in de bio-industrie zouden vanzelf verdwijnen, als iedereen ophield met vlees te eten.

Singers remedie heeft het voordeel van de duidelijkheid en zet het gratuite moralisme een scherp mes op de keel. Of het ook om een realistische remedie gaat, is een andere zaak. Met een veroordeling van het dierenleed kan bijna iedereen moeiteloos instemmen, maar biefstuk en karbonades van het menu schrappen, dat is voor menigeen een stap te ver. Vandaar wellicht dat Paul Cliteur, onlangs aangetreden als de nieuwe voorman van 'Varkens in Nood', het in *Darwin, dier en recht* over een iets andere boeg gooit.

Zijn betoog leunt sterk op de ideeën van Singer. Het verschil zit in de nadruk die Cliteur legt op de wenselijkheid van dierenrechten. Singer hecht daar hooguit een pragmatisch belang aan (in *Animal liberation* spreekt hij van een 'handig politiek steno'), Cliteur pleit voor een revisie van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens ten gunste van *alle* dieren die in staat zijn tot voelen en lijden.

Een duik in de filosofie-geschiedenis (waar hij Montaigne, Voltaire, Bentham en Schopenhauer als medestanders begroet) moet zijn pleidooi ondersteunen. De evolutionaire verwantschap die Darwin aan het licht heeft gebracht, ontmaskert het door religie, filosofie en humanisme geschraagde superioriteitsgevoel van de mens als een hoogmoedige illusie, aldus Cliteur. Wat hem in feite voor ogen staat is een 'humanisering' van de natuur, terwijl de mens tegelijkertijd een plaats binnen en niet langer boven de natuur wordt gewezen.

Het nadeel van een juridisch *discours* is alleen dat dieren nooit zelf voor hun rechten kunnen opkomen. Met als gevolg een onvermijdelijke machtsstrijd tussen mensen onderling, want zonder macht blijft het recht een dode letter. Pas als de 'morele paradigmawisseling' die Cliteur voorziet werkelijkheid zou zijn geworden, hoeft de proclamatie van dierenrechten niet tot een nieuwe bron van menselijke conflicten te leiden. Maar zo ver is het nog lang niet, ondanks de publieke verontwaardiging naar aanleiding van de recente BSE en MKZ crises.

Vooralsnog lijkt Singers remedie, hoe onrealistisch ook, de meest 'humane'. Wie de wereld wil verbeteren richt immers de minste schade aan door te beginnen bij degene die dat gewoonlijk het zwaarst valt: bij zichzelf.

(NRC Handelsblad, 18-12-2001)